

UDDRAG:

Manden, der ville være skyldig

Af Anna Libak

De pågående værdikampe mod strukturel undertrykkelse har gjort den hvide mands skyld strukturel. For ham er der nu ingen vej ud, skriver Anna Libak i forordet til sin bog *Skyldig til det modsatte aldrig bliver bevist*.

Anna Libak:
**Skyldig til det
modsatte aldrig
bliver bevist.
Værdikampen i
det 21. århund-
rede.**

*Kristeligt
Dagblads Forlag
2020, 279 sider*

I starten af 1970'erne skrev Henrik Stangerup en roman, som han kaldte *Manden der ville være skyldig*.

Den handler om en mand, der uforvarende myrder sin kone i en brandt og bagefter forsøger at blive kendt skyldig. Men det viser sig at være umuligt. Systemet fastholder, at det ikke er hans skyld: Han er offer for en voldelig barndom og for samfundsstrukturerne.

Bogens budskab er ikke til at misforstå. Den er en ætsende parodi på et behandlersamfund, der har opløst det

personlige ansvar. Borgerne bliver ikke længere tilstået retten til at handle godt eller ondt, de er blot møtrikker i et stort maskineri. 1960'ernes kamp for frisættelse har i Stangerups fremtidsdystopi ført til den totale umyndiggørelse. Borgerne er blevet friset til strukturel undertrykkelse.

Jeg kom i tanker om romanen, da #MeToo-sagen rullede i 2018 mod den konservative føderale appeldommer Brett Kavanaugh, som Donald Trump havde nomineret til højesteretsdommer. Tre kvinder anklagede ham efter nomineringen for seksuelle overgreb, der skulle have fundet sted for 30-40 år siden i hans pure ungdom.

Og jeg må indrømme, at jeg på baggrund af sagen næsten fandt plottet i Stangerups roman morsomt. For helt ærligt, hvor meget fejl kan en forfatter tage? En hvid mand, der ikke kan blive kendt skyldig? I mordet på en kvinde? *Come on!* Hvis Stangerup havde levet i dag, ville han have fortrudt sit valg af hovedperson, tænkte jeg.

For i disse år står hvide mænd med det omvendte problem. De er på en måde skyldige uanset hvad. Skyldige til det modsatte aldrig bliver bevist.

I Brett Kavanaughs tilfælde lød hovedanklagen, at han for 36 år siden

som 17-årig under en fest skubbede den 15-årige Christine Blasey Ford ind på et værelse, hvorpå han væltede hende omkuld på sengen, holdt hende fast og overgråmset hende. Da hun råbte op, holdt han hende for munden. Han ville angiveligt voldtage hende, og det var kun, fordi hans ven, Mark Judge, der også var til stede, i fuldskab gav sig til at hoppe i sengen, at det lykkedes hende at undslippe.

Kavanaugh afviste alle anklagerne. Og i en anden tid end vores ville han have haft den offentlige mening på sin side.

For det var jo ikke bare det, at Christine Blasey Ford ikke præcis kunne huske, hvornår det skete. Om det var i starten eller midten af 1980'erne. Vistnok var hun 15, og han var 17. Eller hvem der havde inviteret til festen. Eller hvor den blev afholdt. Eller hvordan hun kom til og fra den. Og heller ikke, at de tre personer, som hun sagde også var til stede ved festen – herunder en nær ven – ikke havde nogen som helst erindring om den fest.

Nej, det var ikke bare det. Det var også det, at der skulle gå over 30 år, før hun fortalte nogen, at Kavanaugh havde overfaldet hende. Og yderligere seks år, før det på lige præcis dét tidspunkt, hvor demokraterne af al magt kæmpede for at forhindre udnævnelsen på livstid af den stærkt konservative Kavanaugh, blev fuldstændig påtrængende for Christine Blasey Ford at få ham afsløret.

Men der var mere endnu. For der var også det, at hendes ekskæreste hævdede, at man ikke skulle lægge for meget i, at hun havde bestået en løgne-

detektortest, for han havde personligt overværet hende instruere en nær ven i, hvordan man består sådan en. Sådan siger en ekskæreste ikke, hvis han tror på sin eks.

Og det gjorde da heller ikke sagen bedre, at de øvrige kvinder, som efterfølgende trådte frem til støtte for Christine Blasey Ford, var om muligt endnu mere svævende i deres udsagn. En Deborah Ramirez stod frem og erklærede, at Kavanaugh til en fest på Yale University for flere årtier siden havde blottet sig for hende. Ingen andre end hun selv kendte til episoden, og ingen kunne bekræfte, at Kavanaugh overhovedet havde været til festen.

En tredje kvinde, Julie Swetnicks, hævdede, at hun i high school-dagene ved en af festerne så ham stå i kø til en gruppevoldtægt. Ingen andre af Kavanaughs tidligere klassekammerater eller kolleger havde nogensinde hørt om det, og så vilde og ubegrundede var hendes udsagn, at selv sensationslystne medier kun pligtskyldigt og næsten forlegent omtalte sagen.

Kort sagt: Kvindernes anklager hvilede på et spinkelt grundlag. Om noget grundlag overhovedet. Ikke desto mindre var der rigtig mange mennesker, som ville have Kavanaugh dømt, både i USA og Europa.

For på en måde var han skyldig, uanset om han havde gjort det eller ej.

Der var under hele det månedlange forløb en undertone af, at selv hvis han ikke havde gjort det, så var han helt sikkert sådan en, som kunne finde på at gøre det.

Som den demokratiske senator Mazie Hirono svarede, da hun på CNN

blev spurgt, om Kavanaugh ikke skulle tilstås den samme ret som alle andre til at blive betragtet som uskyldig, indtil det modsatte er bevist:

Jeg forholder mig til hans benægtelse ud fra alt, hvad jeg ellers ved om ham, i forhold til hvordan han som dommer går til sagerne.

Med andre ord: Uanset bevisets stilling havde Kavanaugh ikke ret til at blive betragtet som uskyldig. Han havde allerede bevist, at han var et dumt svin.

Og lige meget om han havde gjort det eller ej, så skulle han i hvert fald ikke udnævnes til højesteretsdommer.

Efter senatshøringen, hvor han forsvarede sig offentligt, skrev flere hundrede juraprofessorer i et brev til Senatet under på, at han var uværdig som højesteretsdommer, fordi han ikke var i stand til at optræde tilstrækkeligt upartisk. Efter deres opfattelse havde han optrådt så aggressivt og uligevægtigt, da han blev udspurgt om sin ungdoms excesser, at han efter deres opfattelse var uegnet.

Men forestiller man sig, at Kavanaugh havde optrådt følelsesmæssigt helt upåvirket under høringen, mon det så ikke også var blevet opfattet som suspækt? Ville man ikke have sagt, at det var mærkeligt, at han sad der helt rolig og uanfægtet, selv om han blev hængt ud som voldtægtsforbryder efter et langt liv i fru Justitias tjeneste? Sådan reagerer kun en koldblodig psykopat.

Derfor er den sag så sigende for vores tid. For den handler ikke kun om, hvad Kavanaugh har gjort eller ikke gjort. Den handler lige så meget om, hvorvidt han er sådan en, der kunne finde på det. Og det kan en hvid mand i toppen af sy-

stemet. En mand, der tilmed er konservativ og som sådan forsvarer og opretholder den bestående sexistiske orden. Der forelå et overgreb fra det øjeblik, hvor kvinderne fremsatte deres anklager. De sagde, at Kavanaugh krænkede dem, og dermed havde krænkelsen allerede fundet sted. Deres krænkelse var jo en realitet, uanset hvad der var sket; krænkelsen var bevist i sig selv.

Derfor var det også lige meget, at de påståede overgreb fandt sted i Kavanaughs senpubertet for små 40 år siden. Og lige meget, hvad han i dag havde at sige til sit forsvar. Han var skyldig i den hvide mands dominans over kvinder.

Kavanaugh slap igennem. Han blev faktisk højesteretsdommer. Men han blev ikke frikendt i offentligheden. Han er skyldig, til det modsatte aldrig bliver bevist. Sagen klæber til hans navn som en hundelort til skoen.

Man har ikke siden kunnet høre om Kavanaugh uden at tænke på seksuel krænkelse af kvinder.

Mange hvide mænd er ikke så heldige som Kavanaugh. Over hele Vesten falder hvide mænd med magt i unåde og må forlade deres embede i vanære. Fælles for dem er, at de er under anklage for at misbruge deres magt til at undertrykke og fastholde de mindre privilegerede i en underordnet position.

Måske dukker et billede op af dem fra en fastelavnsfest for årtier siden, hvor de har klædt sig ud som sorte. Så er de skyldige i *blackfacing*.

Eller måske har de i en frokostpause sagt, at der findes biologisk køn, og at det er bestemt af kønskromosomer og ikke af den enkeltes følelser.

Eller måske bliver det lækket til pressen, at de over for bestyrelsen har begrundet overrepræsentationen af mænd på den naturvidenskabelige uddannelsesinstitution, som de leder, med, at kvinder er mere interesseret i mennesker og mænd i ting.

Snart sagt hver eneste uge har der i de seneste år været mænd, som har måttet træde tilbage, fordi de er dømt skyldige i at krænke andre – uanset om krænkelsen har været tilsigtet eller ej.

Men angrebene retter sig skam ikke bare mod levende mænd. Den retter sig også mod døde, der må bøde for fortidens synder. Statuer bliver væltet eller skamferet overalt – fra præsten Hans Egede i Grønland over den opdagelsesrejsende Christoffer Columbus i Boston til statsmanden og kolonialisten Jean-Baptiste Colbert i Paris.

Det sker under parolen *Topple the racists*, vælt racisterne, og for hver dag der går, bliver listerne over de hvide mænd, der posthumt skal væltes ned fra piedestalerne, længere: Churchill, Washington, Jefferson, Lincoln, Holberg ... Samtidig får institutioner nye navne; romaner, digte, opslagsværker og museums kataloger skrives om; pensumlister revideres; stillingsopslag afmaskuliniseres, og vejledninger i kønsneutralt sprog udsendes; og hver gang er den hvide mands dominans den eksplicitte eller implicitte begrundelse.

Og fuldstændig som i tilfældet Kavanaugh er de faktiske omstændigheder helt ligegyldige. Som for eksempel om der forelå en forbrydelse.

Hvad statuerne angår, gjorde der næsten helt sikkert ikke. Statuer er hædersbevisninger, og disse mænd står

der netop, fordi deres indsats blev anset for at være ærværdig og et eksempel til efterfølgelse. De havde ingen intention om at krænke det samfund, de udøvede deres bedrifter i; tværtimod gjorde de som oftest deres stater stærkere, mægtigere og rigere. Hvis de havde levet i dag, havde nogle af dem givetvis udmærket sig på vor tids humane præmisser.

Alligevel betragtes de som skyldige, for når nutiden fælder dom over fortiden, bliver det lige meget, hvad de selv forestillede sig, at de havde gang i, og hvad deres meritter betød for Vestens velstand og fremgang dengang og nu.

For i dag er de symboler på *den strukturelle undertrykkelse*, som gør de historisk underprivilegerede til nutidens ofre. Den strukturelle undertrykkelse er et begreb, der er på alles læber i disse år. Hvis det da ikke kaldes den systemiske undertrykkelse, den systematiske undertrykkelse, den institutionaliserede undertrykkelse, den patriarkalske undertrykkelse, den hvide mands overherredømme, det maskuline hegemoni – eller noget helt syvende, for kært barn har mange navne.

Heftigst raser værdikampen indtil videre i Storbritannien og USA. Det kan der være flere forklaringer på.

Hvor vi i Skandinavien historisk har været mere påvirket af Luthers fortolkning af kristendommen – at vi alle er uforbederlige syndere – har calvinismen stået stærkere i den angelsaksiske verden og dermed også forestillingen om, at Gud på forhånd har udvalgt nogle til frelse, andre til fortabelse. Det har ført til samfund, der har større fokus på, at den enkelte skal bevise sin

dyd. Samtidig er det formentlig også calvinismens kulturelle påvirkning, som gør stor økonomisk ulighed mere acceptabel, fordi man teologisk i forvejen opererer med vindere og tabere. Og stor ulighed forstærker spændingerne mellem majoriteten og minoriteterne.

USA – i kraft af sin fortid som indvandrerland – og Storbritannien som et tidligere multikulturelt imperium har desuden meget blandede befolkninger, der betyder, at folk lever meget forskelligt. Det kan også anspore til at opdele verden i gode og onde, anstændige og uanstændige, tolerante og intolerante.

Hertil kommer, at værdikampen i USA og Storbritannien udspiller sig i politiske systemer med flertalsvalg i enkeltmandskredse. Fordi kun én kandidat kan vinde i hver kreds, og alle stemmer ellers er tabt, fører det til mere forbitrede og personorienterede valgkampe. I USA og Storbritannien har værdikampen ført til, at de store partier indtager stadig mere yderliggående synspunkter i opposition til hinanden. I lande med forholdstalsvalg – som i Danmark – har den samme værdikamp i stedet ført til, at en række nye partier er opstået, der giver vælgerne flere forskellige identiteter at vælge imellem.

Men så er forskellen heller ikke større. Også i Danmark har vi massevis af eksempler på *virtue signalling* – dydsmarkeringer: hvor man aktivt markerer, at systemet er undertrykkende, som det er.

Så er det Hansens Flødeis og Nationalmuseet, der ophører med at bruge begrebet eskimo, fordi det angiveligt

fastholder inuitter i en underordnet position.

Så er det Aalborg Universitet, der systematisk renser sine opslag til forskerstillinger for såkaldt maskuline ord som ”analytisk” og ”kompetent”, fordi de angiveligt skræmmer kvindelige ansøgere bort.

Så er det en række medlemmer af Det Danske Akademi, der trækker sig i protest mod litteraten Marianne Stidsen, hvis holdninger anses for at være undertrykkende.

Så er det Den Danske Ordbog, der reviderer sine eksempler og ordenes betydninger, så de kommer til at fremstå mindre krænkende i en nutidig kontekst.

Ja, selv en dansk version af Brett Kavanaugh-sagen har vi såmænd haft: For et par år siden blev en mand i kommunikationsbranchen frikendt i retten for voldtægt af sin veninde. Men manden blev kun frikendt i juridisk forstand. Lige siden har kvinden i offentligheden fastholdt, at hun blev voldtaget, og en række offentlige personer og institutioner har bistået hende ved at udnævne hende til ”voldtægtsoffer” og ”voldtægtsoverlever”. Manden, der siden selv er stået frem for at forsvare sig, synes at kæmpe en forgæves kamp: Hans navn forbindes frem for alt med den voldtægt, som han blev frikendt for.

Og hermed er vi tilbage ved Henrik Stangerup. For det var vel hurtigt, at jeg fik afskrevet hans dystopi.

Stangerup tog grumme fejl i sine forestillinger om fremtiden, da han lod samfundet frakende den hvide mand al skyld. Men på et andet, dybere plan fik han ret: Skylden er i dag lige så struk-

turelt begrundet, som uskylden er det i hans roman. I begge tilfælde er det samfundet, som sidder på anklagebænken.

Den hvide mand i Stangerups bog blev anset for uskyldig, fordi hans handlinger var et resultat af det borgerlige samfunds strukturer. Men Torben, som hovedpersonen hedder, endte alligevel med at blive anset for at være et samfundsskadeligt element, fordi han blev ved med at insistere på sin skyld. I den forstand blev han skyldig alligevel: om ikke i sin kones død, så i sit åbne oprør mod det samfundssystem, der kun ville hans bedste.

Nu om dage er den hvide mand skyldig på det abstrakte plan, uanset hvad han konkret har gjort. Og uanset om han nægter sig skyldig: Hvis han er en privilegeret, hvid mand, der vil insistere på, at han kan takke sin egen slidssomme indsats for sin høje placering i samfundshierarkiet, og at han på ingen måde har haft det nemmere end andre, så bliver han skyldig. Skyldig i privilegieblindhed og skyldig i at profitere af de usynlige strukturer, der løfter nogle op og holder andre nede. Det er derfor, at man kan miste sin stilling på et splitsekund, hvis man i et øjebliklets letsindighed glemmer at betone den systemiske undertrykkelse af svage grupper.

Just derfor lyder kravene så højt om, at hvide skal tage afstand fra racisme og åbent erkende deres egen fortrinsstilling. Det er ikke længere nok ikke at diskriminere; nu lyder kravet på udtrykkelig anerkendelse. Siger du ikke fra, er du medskyldig.

Henrik Stangerup havde noget væsentligt på hjerte. Han ville fortælle, hvad der sker, når skyld og uskyld gø-

res strukturel, og det personlige ansvar fortoner sig.

Hans bog handlede om den hvide mand, der ikke kunne få lov at være skyldig. Min bog handler om, hvorfor den samme mand i dag ikke kan få lov at være uskyldig. Uanset om han har myrdet sin kone eller ej. Den handler om, hvordan vi i de vestlige samfund bevægede os fra den ene logik til den anden.

Jeg begynder med 1960'erne, hvor teorien om den strukturelle undertrykkelse vandt fodfæste i institutionerne, og trækker udviklingen frem til dag, hvor dele af højrefløjen har overtaget forestillingen om strukturel skyld, før jeg til sidst giver mine egne bud på, hvad et fælles fundament for et godt samfund og en konstruktiv debat kunne være.

Mit ærinde er bestemt ikke at frikende den hvide mand for skyld. Han er i udgangspunktet ikke et hak bedre end alle andre. Det er alene at fastholde, at det gælder for ham, som det bør gælde for enhver: Man er uskyldig, til det modsatte er bevist. Ellers bliver det værst for os alle sammen – stærke som svage.

○○○

Bragt med tilladelse af Kristeligt Dagblads Forlag.